

„Az” a puska

Álltunk az erdőszélen. Nem tegnap, nem is tegnapelőtt, hanem valamikor régen, amikor nagyobb volt a falu, messzebb a város és magasabb a templom...

Mondom, régen volt. Álltunk az erdőszélen, hol akkor kezdett kékleni a kökény bogyója, a tarlók felett vijjogva kerengtek az ölyvek, és az égen fehér, nagy vitorlákkal szántottak álmos felhők lágy, kék égi vizeken.

Újra megfújtam a sípot:

– Így jó lesz?

– Nem. Vékonyabban...

Megint belefújtam:

– Hát most...?

– Most meg vastagabban...

Nehezen boldogultam az öreg Herlicskával, aki résszint nagyot hallott, részint pedig nehezen ment bele az „üzlet”-be, melyet csak nagyobb mennyiségű dohánnyal tudtam „alátámasztani”. Az üzlet „tárgya” egy tilosban lőtt bak lett volna, már amennyire tilos egy jó öccsnek a nagybátyja területén bakot löni. Nagy gond volt még a bak elhelyezése is, s arra a kérdésemre, hogy mit csinálunk a bakkal, az öreg csak a fejét vakarta, jelezve, hogy ez a probléma szinte megoldhatatlan. Mert neki nem kell az az őz, ha aranyból van is, de hát előbb meg kell löni, aztán majd gondolunk valamit...

Egyelőre gyakorlatoztam a síppal, mely az öreg szerint hol vastagon, hol vékonyan, de úgy éppen nem szólt, ahogy kellett volna, hogy a bakok szinte tolongjanak a nagy igyekezettől a puskám csöve elé.

A nap áldott melege lassan hömpölygött az erdőszélen, és egy buksi gébics ide-oda forgatta fejét sípom hangjára, mintha ki akarta volna rázni füléből a furcsa hangokat.

Valahol – mint egy óriás légy – dongott a cséplő, aztán rövideket füttyentett, mintha valami baja esett volna.

– Elfogyott a vize – magyarázta Herlicska –, azért sípol. De lehet, hogy a zsákja kevés. Zabot csépelnek...

Elfutott a méreg!

– Fene se kíváncsi a cséplőre. Ide hallgasson! Jól fújom már?

– Vékony! – állapította meg. – De azért már megközelíti – tette aztán hozzá, mert észrevette rajtam, hogy vagy a földhöz csapom a hívót, vagy – sírva fakadok.

Tíz perc múlva végre megegyeztünk egy hangnál, mely szerintem éppen olyan volt, mint az előbbi, de Herlicska szerint „ez az igazi”.

És beléptünk az erdőbe, mely halk volt, mint az

öreg kertek vasárnap délután, és a gyalogúton úgy törött össze lábunk alatt egy-egy levél, mint az üveg-cserép.

Az erdő csendje és lankasztó melege szinte lázassá tett, és megborzongtam, valahányszor egy pókháló rátenyerelt az arcomra.

Ekkor már mélyen bent jártunk az erdőben, és megtorpantunk néha, mert hol itt, hol ott sárgult valami, ami őz is lehetett volna. Ilyenkor megmarkoltam az öreg nehéz puskáját, melybe akkora golyók jártak, mint egy dió, egyébként jóra való sörétes puska volt.

Egyszer csak megbökött hátulról az öreg bűntárs, és ujjával olyan pikulázó mozdulatot tett, hogy sípoljak.

Szinte áhítattal vettem számba a hívót, melynek hangja szétszállt a csalitokban, és utána akkora lett a csend, hogy az izgalomtól összeverődött a fogam.

A szívem a torkomban kalapált, és egyetlen vágyam volt, hogy – ne jöjjön semmi. A füledt csend lassan szétszállt, és én megnyugodtam egy kicsit. Hála Isten, több eszük van azoknak a bakoknak. Hát-ranéztem Herlicskára, ki ismét szájába dugta ujját, jelezve, hogy sípoljak tovább.

Síoltam. Most már bátrabban. Nincs itt fene se...

A hívó hangjai után valami halk zörgés indult meg a fenyves felől, és az öreg vadór bütykös ujjával jelentősen arrafelé mutatott.

Szent Hubert, segíts! A zörgés erősödött. Jön valami...

Ha lett volna elég erőm, talán köhögtem volna, talán megrúgtam volna egy száraz ágat, hogy hagyjon engem békén az a bak, vegye észre, hogy itt „vesze-delem” van, mert én hívtam ugyan, de hát az nem volt komoly... Ki vesz komolyan egy tizenhat éves gyereket?...

Eszembe jutott az is, hogy mit csinálunk a bakkal, ha meglövöm? Talán ki is tudódik a dolog, s akkor nagybátyám felrak az első vonatra, mely egyúttal levelet is visz jó szüleimnek... „Itt küldöm a fiatokat. Nem tarthatom tovább a házamban... Vadorzó!” Kibírták az öreg Herlicskát, a bűntársamat. Kenyér nélkül marad. Nyolc gyerek... Úristen!

A sűrűben, ahol zörgött a száraz levél, most már itt-ott megmozdult egy gally, mind közelebb..., közelebb, aztán szétváltak az utolsó cserjék, és kilépett a tisztásra egy fekete agancsú, gyönyörű bak.

Néztük egymást. Ő valószínű jobban látott engem, mert elém mintha szürke fátyolt húztak volna, és ha szívem azokat a pillanatokat kibírta, nem kell már féltennem semmi izgalomtól, ami még az életben érhet.

A bak egyáltalán nem volt megilletődve. Felénk

szimatolt, és első lábával indulatosan dobbantott. Megbűvölve néztem, és ekkor... ekkor rémülten láttam, hogy kezeim az öreg mordályt célzásra emelik. Az volt az érzésem, hogy nekem ehhez a művelethez semmi közöm. Kezeim önállósították magukat! Én semmiféle parancsot nekik nem adtam. Ez egy régebbi rendelkezés lehetett, melyet elfeledtem visszavonni, és most itt a baj...

Szépen, szabályosan megcélozták a bakot, aztán láng és füst vágott ki a rozsdás kéményen, és olyan dördülés, hogy hullani kezdtek a falevelek.

A bak pedig ugrott egy nagyot, és úgy eltűnt, hogy ha a visszhang nem dörgött volna még mindig a fülemben, azt hittem volna: álom volt az egész. Lázas, nehéz álom.

– Elhibázta! – dörögte az öreg Herlicska. – Tizenöt lépésről... „Ezzel a puskával...”

Bűnbánattal hajtottam le fejem, de szívem mélyén ujjongtam, és ha fog a jókívánság, az a vén bak még ma is egészséges.

Visszaadtam az öregnek a nehéz puskát, és megkönnyebbülten siettünk hazafelé. Az erdőben már újra száraz csend hasalt, a gébics még most is ott ült a kökény ágán, és a cséplőgép búgása kiszállt az izzó tarlók fölé, mintha a szalmává tört búzaszálak küldtek volna utolsó üzenetet.

Néha ránéztem az öreg Herlicskára, ki ilyenkor megcsóválta a fejét, és rosszállóan dörögött:

– Nem volt tizenöt lépésre se. És elhibázta! „Ezzel a puskával...”

*

Múltak az évek. Egyik augusztus jött a másik után. Annak a gébicsnek, mely sípom hallgatta, már az ükunokáját is elfogta egy karvaly, a cséplőgép búgása felvisszhangzott újra meg újra a sárga tarlók felett, amikor az öreg Herlicskával vaddisznókra leselkedtünk éjszakáról éjszakára.

Én már meguntam a meddő harcot a nagy kannal, és hanyatt fekvé néztem a csillagokat a hunyorgó tűz mellett, amikor nagyot dördült az öreg puskája az erdőszélen, és utána csak a tengeriszár remegő susogása sásolt az éjszakában. Vajon mit lőtt az öreg? Valami pákosztos rókát? Vagy kóbor kutyát? Majd megmondja. Lusta voltam megmozdulni, mert már egészen lehajoltak hozzám a csillagok, és az álom már mögöttem állt, hogy leragassza szempilláimat, amikor Herlicska belegyalogolt a csendbe, elzavarta álmodat, és azt mondta:

– Én most elmegyek kocsiórt...

Csend lett. Mintha megremegett volna bennem a gondolat:

– Ez a vén Rinaldó még meglőtte a kant... Nem, ez lehetetlen...! „Ezzel a puskával...”

Szégyenkezni kezdtem, egy adag irigység is sár-

gult bennem, és eltoltam magamtól a mellettem fekvő mannlichert...

– Megvan? – kérdeztem unottan.

– Meg se nyikkant – dörögte, aztán, hogy kétségem ne legyen, hozzátette még:

– Nem az a nagy kan, de ez is lehet másfél mázsa.

Szidtam magam lustaságomért, mérges voltam, hát epéskedtem:

– Beleküldött egy marék postát...?

Az öreg felpattant.

– Én? Golyóval, ifiúr! Egy szem golyóval. Csak nem gondolja... „Ezzel a puskával...” A szemét is ki-lőttem volna...

Eszembe jutott a régen elhibázott bak.

– Én is megcéloztam vele azt a bakot, emlékszik? És „ezzel a puskával” elhibáztam. Tizenöt lépésről...

Elcsendesedtünk. Az öreg újra leült, egészen melém, sokáig nézett a tűzbe, aztán alig érintve a karomra tette a kezét.

– Ne tessék haragudni! Az már olyan régen volt. Azóta is tartogatom magamban... Könnyű volt azt a bakot elhibázni, ugye, nem haragszik...? Én felesküdt ember vagyok... Könnyű volt, még „ezzel a puskával” is, hiszen... – sóhajtott nagyot – nem volt benne golyó...

Felcsapott a rózseláng, mielőtt elaludt volna, és Herlicska elindult kocsiórt. Halkan belelépdelt az augusztusi éjszakába, melyben hamvadtak már a pász-törtüzek, tűnődve járt a hold, és hűvös szélstorok port vertek fel a néma utakon.

Ment az öreg halkan, ballagott, ballagott és... – eltűnt előlem a múltó augusztusok szeptemberbe hajló éjszakájában.

*

Tegnap aztán megint találkoztunk. Ózbakot csaltam sípommal, és amikor elindult felém a zörgés, úgy éreztem, megint ott áll a hátam mögött, és bütykös ujjával arra mutat.

Úgy jött a bak – szép gyöngyös agancsú –, mint a vizsla. Földre tartott fejjel. Lövésemre csak eldőlt, és lábaival szétrúgta a véres avart.

– „Ezzel a puskával...” – mondta valaki csendesen..., és én nem mertem visszafordulni... De biztosan ő volt.

Estefelé indultam haza. Valaki ekkor már ködöt vetett a rétek aljára, melyek lelapultak ugyan, amikor felbukkant a nap, de felszálltak újra a hosszú árnyékok nyomán, melyeknek az esti szürkület az anyjuk.

Az erdei szénák sásos levelén nehezen száradt fel a harmat, és a párák egész nap ott ködlöttek a bokrok alján. A fákról néha – egészen váratlanul – lepattant egy-egy levél, mintha leszakította volna valaki.

– Ki jár itt? – kiáltotta ijedten egy kis idei cinke, és tágra nyíltak apró szemei a félelemtől.

Ekkor a gomolygó párában felállt egy árny, megsimogatta a kis cinkét, aki egyszerre nevetni kezdett. Verdesett apró szárnyaival, és halkán kiáltott kedves vidámságokat, melyek hirtelen eszébe jutottak.

– Olyan jó kedvem lett, hogy megláttalak. Ki vagy te, furcsa ember, hogy nem félek tőled?

– Nem ismersz? – szólta az ember, aki most már elvált a ködtől, és levette ócska kalapját, melyen halkán zörgött egy piros bükklevél. – Nem ismersz? Én hoztam a ködöt, melyben megfürdik a holdsugár; én festem meg az almát pirosra, a kökényt kékre; én lehelem a szőlő hamvát, és én suttogok a nádasban, amikor csendes estéken fájó üzeneteket küldenek vándorló madarak. És én járok a késő nyári utakon is, amikor nem kelt még fel a hold, és zizegve zörög a tengeriszár; én gyűjtöm fel a távoli dombok csillagszemű pásztortüzét, és én furulyázok szélsípommal az erdők felett, hol alvóra kárognak már a varjak. De a távoli pincék ajtajában is én kur-

jantok, ha csordul a must édessége, kong a hordó, és öreg nótákkal labdázna őszre váró domboldal. Én szálllok a levegőben a pókháló selymén, a rőzsetüzek lenge füstjén, a tűnő napsugár hideg aranyán. Én vagyok a búcsúzó fény, távoli nóta, derengő, enyhe láng.

Én vagyok az őszi álmok elhintője, begyepesedett utak csendes vándora – az öregedő legény, az álmos Szeptember...

(1936)

*

Augusztus címmel megjelent a Nimródban, 1936. augusztus 20-án. Augusztus végén címmel részletet közölt belőle a Vadászlap, 1943. augusztusi számában. „Az” a puska címmel a Katolikus Magyarok Vasárnapja c. lapban jelent meg, 1972. szeptember 10-én. Tartalmazzák az Öreg utakon (1941), a Kód (1960), a Kődös utak (1979), az Erdei utakon (1987), a Matula és egyebek (2005), a Vadászbeszélések (2015) = Szarvasbőgésen (2021), és az Öreg magyarok (2016) c. kötetek. Az illusztrációt Németh Balázs készítette, a puska a sajátja.